Русе Градската библиотека

Година 2. София, Мартъ 1929 г. Книга 4 (14).

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. Страници отъ миналото (извлечение отъ дневника на Коста Кондовъ).
2. Македонскитѣ партизански отряди презъ време на голѣмата война.
3. Войводата Кара-Ташо (Атанасъ Брадата), (споменъ).
4. Попъ Германъ.
5. Кузо попъ Диновъ.
6. Страници отъ миналото (Срещата съ Даме Груевъ. Срещата съ четата на Йорданъ Спасовъ. Влизане въ връзка съ Тодоръ Александровъ. Обискитѣ въ с. Нѣманица. Минаването на Вардаръ.

ЦАР
ОТНАСОЧ. Т. БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"
София

Година 2. София, Мартъ 1929 г. Книга 4 (14)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

Редакция и Администрация: София, улица Алабинска, 30. — Телефонъ 19-32.

РУСЕНСКА ... БИБЛИОТЕ...

† НЕГОВО БЛАЖЕНСТВО ЕКЗАРХЪ ЙОСИФЪ I.

Страници отъ миналото

(Извлечение отъ дневника на Коста Кондовъ)

[Продължение отъ книга 3(13)]

Отъ пристанището „Сиркеджи“ съ файтонъ направо се отправихъ за Екзархията, находяща се въ квартала „Пера“. Портиеръть не особено любезно ме прие, макаръ и външниятъ ми видъ да не бѣше подозрителенъ. Напротивъ, бѣхъ стегнатъ и облеченъ като франтъ. Съ тоя екзархийски церберъ влѣзохъ въ пререкание и на високъ гласъ започнахъ да изказвамъ възмущението си отъ неговата груба обноска.

Случи се, че въ тоя моментъ Негово Блаженство Екзархътъ излизаше и чу разправиитѣ ми. Познахъ го по величествената му и внушителна осанка. Чувалъ бѣхъ и отъ други хора, че построенъ и по-красивъ мѫжъ отъ него по това време въ Цариградъ не е имало. А като глава на българската църква, като вещъ политикъ и дипломатъ той бѣ най-достойния измежду съвременницитѣ си българи за тоя високъ санъ. Повече отъ достовѣрно е, че следъ освобождението на България и следъ Берлинския конгресъ, турското правителство се опита да анулира фермана отъ 1870 година (относно даденитѣ на българския народъ правдини), да пропѫди Екзарха отъ Цариградъ, да затвори българската Екзархия и да застави българското население отъ Македония и Одринско изново да мине подъ ведомството на гръцката Патриаршия. Това не стана благодарение далновидностьта на Екзархъ Иосифъ, който въ тия решителни и сѫдбоносни времена за българското племе прояви и доблесть, и воля, и характеръ, и самоотверженость, и себеотрицание. Той не само не напусна Цариградъ, но съумѣ и да се наложи на турското правителство и да бѫде признатъ за глава на българската народность въ предѣлитѣ на Турция. Безспоренъ фактъ е, че Йосифъ I е пресъздателя на българската Екзархия следъ освобождението на България. Въ неговото лице българското племе до 1912 година въ културно, въ просвѣтно и въ духовно отношение бѣ обединено и границитѣ на екзархийска България бѣха по-пространни отъ тия при Царь Симеонъ и на Санъ-Стефанска България.

Градъ Воденъ.

Азъ се засрамихъ отъ постѫпката си и, предъ пронизващия погледъ на Негово Блаженство, наведохъ глава. Съ страхопочитание пристѫпихъ и му цѣлунахъ ржка. Той ме благослови и заповѣда на довѣрения си човѣкъ Наумчо (ресенецъ) да ме отведе при подсекретаря Димитрий Ляповъ-Гуринъ, когото и търсѣхъ.

Докато да бѫда представенъ на Димитрий Ляповъ-Гуринъ и на Василъ Кънчевъ, замоленъ бѣхъ да почакамъ въ архивата. Тукъ случайно съзрѣхъ съкласника си отъ Военното училище, Павелъ Генадиевъ, настаненъ на работа въ Екзархията.

Срещата съ бившия ми учитель и класенъ наставникъ Василъ Кънчевъ бѣ много сърдечна. За да си поотпочина, той ме изпроводи съ дякона Методий Димовъ (отъ гр. Воденъ) въ българската семинария, находяща се въ квартала „Шишли", срещу французката болница. Къмъ свечеряване пристигнаха съ трамвая Василъ Кънчевъ, Тодоръ Таневъ и Димитрий Ляповъ-Гуринъ. Надълго бесѣдвахме върху черковно-училищната политика на Екзархията и за нейнитѣ отношения съ Вжтрешната Македонска Революционна Организация. Схващанията ни бѣха почти тождествени.

— Не е българинъ тоя, заявяваше Василъ Кънчевъ, който не разбере, че има широко поле за работа и за Екзархията и за революционната организация. И двѣтѣ по своитѣ цели и задачи сж съвършено еднакви. Попътъ и революционерътъ се различаватъ само по методитѣ и срѣдствата въ своята дѣятелность. Изхождайки отъ разумното схващане на народнитѣ интереси, както Екзархията, така и революционната организация трѣбва да живѣятъ въ миръ и въ пълно разбирателство. Поменатитѣ не само не бива да си прѣчатъ, а, напротивъ, трѣбва да се попълватъ, да си помагатъ и да бждатъ всѣкога въ пълно единение.

Василъ Кънчевъ намираше повдигнатото презъ лѣтото въстание за съвсемъ ненавременно и дори пакостно за общото народно дѣло.

— Може би само князъ Фердинандъ майсторски и лично за себе си ще използува това движение. При сжществующитѣ международни политически заплитания, той ще принуди руската дипломация да го признае за законенъ князъ на България. Обаче, други, по-реални, придобивки, въ духа на предвиденитѣ въ чл. 23 отъ Берлинския договоръ автономни права за Македония и Одринско, по моето скромно мнение, нѣма да има; такова слънце за сега не ще ни огрѣе. Да не се забравя, че Султанъ Абдулъ Хамидъ е първокласенъ дипломатъ, който ловко лавира срѣдъ противоположнитѣ интереси на великилѣ сили въ ориента. Съ тия правдиви слова заключи своитѣ размишления голѣмиятъ родолюбецъ Василъ Кънчевъ.

Четата на Скопския войвода Боби Стойчевъ

На другия день Димитрий Ляповъ-Гуринъ ме представи на Негово Блаженство Екзарха, който ме прие много ласкаво и съ живъ интересъ дълго време ме разпитва за работитѣ въ Македония. Той се изказа рѣзко противъ лѣтошното революционно движение, намирайки го твърде пагубно за народната ни кауза.

— Чуйте ме, млади момко, и запомнете добре думитѣ ми, продума Негово Блаженство: преди повече отъ двадесеть години моятъ голѣмъ и милъ съгражданинъ Христо Ботевъ казваше: „Свободата не ще Екзархъ, иска Стефанъ Караджата!" . . . Сжщиятъ днесъ би казалъ: „Македонската свобода иска Екзархъ, а не Стефанъ Караджага!" . . .

Съ благоговение цѣлунахъ пастирската дѣсница на тоя достоенъ български духовенъ вождъ

и съ страхъ напуснахъ неговитѣ покои, унесенъ въ неизвестното народно бѫдеще, което той вещаеше.

На петия день, минаващъ за чиновникъ при българската легация, съ кожена чанта подъ мишница, придруженъ отъ драгоманина Христо Бучковъ (кукушанинъ), отправихме се съ файтонъ къмъ пристанището „Галата“. Тукъ ни чакаше легационната лодка съ развѣтъ български народенъ флагъ, която ни отнесе до парахода „Борисъ“, заминаващъ вечерьта за Бургазъ. На парахода бѣха дошли да ме изпратятъ Василъ Кънчевъ, Тодоръ Таневъ, Димитрий Ляповъ-Гуринъ, Дяковъ Методий Димовъ и легационнитѣ чиновници Антонъ Петровъ и Стефановъ(български офицеръ), последнитѣ двама отъ градъ Сливенъ.

Старовремскиятъ монастиръ Свети Марко въ Скопско.

Въ края на августъ пристигнахъ въ София. Родителитѣ ми не можаха да повѣрватъ, че предъ тѣхъ стоя изправенъ азъ, за когото бѣха чули, че съмъ погиналъ въ Пиринъ.

За първа длъжность счетохъ на другия день да се явя въ канцеларията на Македонския комитетъ, находяща се надъ днешната дрогерия „Златенъ Лъвъ“. Още съ прекрачване на прага забелязахъ, че оттамъ бѣ прогоненъ чистиятъ духъ на Трайко Китанчевъ. Не бѣ останало нито поменъ отъ неговия ентусиазъмъ, отъ неговото родолюбие и отъ неговото безкористие. Безогледенъ егоизъмъ и груби материални интереси бѣха овладяли умоветѣ и сърдцата на нѣколцина членове отъ Комитета. Непримирима вражда царѣше.

Въ Комитета депозирахъ едно обстойно писмено изложение за дейностьта на нашата „Кавалска“ чета, въ която азъ бѣхъ подвойвода, секретарь и комитетски делегатъ, назначенъ лично отъ покойния Китанчевъ.

Едновременно предадохъ и настойчивитѣ искания на Ржководното тѣло на Вѫтрешната Македонска Революционна Организация, довѣрени ми въ Солунъ, които се заключаваха въ следнитѣ точки:

1) Македонскиятъ Комитетъ въ София да постави своята деятелность въ пълна хармония съ целитѣ и задачитѣ на Вѫтрешната Македонска Революционна Организация и да има взаимно зачитане на респективнитѣ територии;

2) Македонскиятъ Комитетъ въ София за въ бѫдеще да не изпраща никакви чети, нито отдѣлни въоржжени хора въ Македония и Одринско, които само злини принасятъ и спъватъ спокойното организиране на народа и засилването на В. М. Р. О.;

3) Македонскиятъ Комитетъ въ София да не влиза въ връзка съ самозвани представители на В. М. Р. О., които не сѫ снабдени съ редовни пълномощия, нито пъкъ да имъ се довѣряватъ суми и материали за смѣтка на сѫщата;

4) Вѫтрешната Македонска Революционна Организация предупреждава, че ще бѫде безпощадна къмъ всички, които не зачитатъ нейнитѣ закони и правилници, а сѫщо така и къмъ ония, които противъ нейното съгласие навлизатъ въоржжени въ нейнитѣ територии.

За голѣмо съжаление, както моятъ докладъ, така и справедливитѣ и законни искания на Вѫтрешната Македонска Революционна Организация се оставиха отъ Комитета почти безъ внимание.

Мѣстото на починалия Трайко Китанчевъ бѣ заелъ подпредседателтъ Наумъ Тюфекчиевъ, човѣкъ абсолютно безъ никакви достоинства. Той попадна случайно за членъ въ Комитета и то по силното настояване на покойния Китанчевъ, който го взе за свой другарь, ужъ заради техническитѣ му познания въ областьта на огнестрелното оржжие и пиротехниката. Въ последствие се указа, че Наумъ Тюфекчиевъ е кржгълъ невежа въ поменатата область и е единъ безподобенъ мошеникъ, безотечественикъ, продажникъ и користолюбецъ. Сѫщиятъ Тюфекчиевъ, заедно съ братовчеда си Михаилъ Ставревъ (Хальо) сѫ организаторитѣ на убийството на бившия министръ-председатель и голѣмъ български държавникъ, Стефанъ Стамболовъ.

Както и по-горе поменахъ, срѣдъ нѣкои отъ членоветѣ на Върховния Македонски Комитетъ въ София сѫществуваха доста изострени отношения и едни други не можеха да се търпятъ. Раздѣлили се бѣха на два враждебни лагера. На едната страна стояха Наумъ Тюфекчиевъ, Никола Ивановъ (отъ фирмата Братя Иванови) и офицеритѣ Антонъ Бозуковъ, Стойчо Гаруфаловъ, Тома Давидовъ и Йорданъ Венедиковъ, които бѣха взели участие въ лѣтошното въстание. А на другата страна бѣха секретаритѣ на Комитета Тома Карайвовъ и Никола Наумовъ (редактори на в. „Право“) и членътъ на сѫщия Комитетъ Димитъръ Ризовъ (редакторъ на в. „Млада България“).

И едната, и другата страна безъ стѣснение публично и чрезъ печата се клеймѣха и си приписваха най-позорни деяния.

Димитъръ Ризовъ, Тома Карайововъ, Никола Наумовъ чрезъ редактиранитѣ отъ тѣхъ вестници обвиняваха подпредседателя на Комитета, Наумъ Тюфекчиевъ, въ шарлатанство, въ фалшификаторство, въ злоупотребление и въ кражби. Посочваха на факти, че Наумъ Тюфекчиевъ е билъ въ съдружие съ търговцитѣ братя Иванови, отъ които Комитетътъ бѣ закупилъ доста много оржжие и други материали. Доставенитѣ пушки и бойни припаси отъ Наумъ Тюфекчиевъ сж били приемани безъ комисия и сж били заплащани на баснословни цени (Вестници „Млада България“ броеве 65, 66, 67 и 68 отъ 1895|1896 години и „Право“ отъ м. декемврий с. г.).

На свой редъ Наумъ Тюфекчиевъ чрезъ правителствения вестникъ „Прогресъ“ (броеве 26, 29 и 32 отъ 1896 година) клеветѣше секретаря на Македонския Комитетъ. Тома Карайвовъ и члена на сжщия, Димитъръ Ризовъ, приписвайки имъ найневѣроятни деяния. За последния изнасяше нѣкои тъмни страници изъ живота му, като емигрантъ въ Русия и въ Сърбия, и който на македонското дѣло гледалъ ужъ презъ очилата на кариеристъ.

И редакторътъ на в. „Македонски гласъ“, Коста Шаховъ, не малко хули и обвинения изнесе противъ Димитъръ Ризовъ и Тома Карайововъ.

Създаденията разколъ срѣдъ македонскитѣ срѣди допадаше на тогавашното българско правителство, което изкористи лѣтошното въстание срещу признаването на князъ Фердинанда за законенъ владѣтель на България и което правителство бѣ възприело една политика на добри съседски отношения съ Турция.

Всички тия обвинения, разобличения и разкрития твърде много допринесоха за подбиване доброто име па освободителното македонско дѣло. Българското общество бѣ изненадано отъ тия разкрития и срѣдъ него се внесоха елементи на недовѣрие, на злословие, на апатия и на антагонизъмъ.

Това наложи бързото свикване на извънреденъ конгресъ, който на 3 декемврий 1895 година се откри въ София, въ салона на Славянска беседа.

Конгресътъ взе следнитѣ решения:

1. Избра една анкетна комисия, която да провѣри смѣткитѣ на Наумъ Тюфекчиевъ и Братя Иванови, гдето се указаха похарчени огромни суми безъ оправдателни документи. Въ тая комисия влизаха писательтъ Алеко Константиновъ, видниятъ адвокатъ Д-ръ Сава Иванчовъ и Никола Наумовъ (редакторъ на в. „Право“);

2. Изработи се правилникъ за отчетността на прихода и разхода въ Комитета, съ който се тургаше край на тъмнитѣ смѣтки и злословия. Чистото дѣло иска чисти смѣтки;

3. Сключване на единъ патриотиченъ заемъ за сума 300,000 лева;

4. Избра Върховенъ Македонски Комитетъ съ съставъ: председатель Генераль Данаилъ Николаевъ, подпредседатель професоръ Йосифъ Ковачевъ, касиеръ Д-ръ Александъръ Радевъ, секретарь Д-ръ Георги Паунчевъ и членове: Василъ Диамандиевъ, Петъръ Урумовъ, професоръ Димитъръ Матовъ, Алеко Константиновъ, Илия Георговъ, Андрея Ляпчевъ, Димитъръ Ризовъ и Тома Карайововъ.

Наумъ Тюфекчиевъ и Никола Ивановъ не бѣха преизбрани. За това пъкъ чрезъ колонитѣ на в. „Прогресъ“ и чрезъ редъ окржжни писма тѣ се опитаха да предизвикатъ разцепление въ македонскитѣ дружества.

За добра честь на македонската емиграция, тя не се подаде на тия безчестни интриги. Почти всички македонски дружества въ княжеството и въ Ромъния съ своитѣ резолюции изобличиха и порицаха Наумъ Тюфекчиевъ и другаритѣ му, подчертавайки своята солидарность съ Върховния Македонски Комитетъ.

Повдигнатото презъ лѣтото на 1895 година

Кукушкиятъ войвода Станишъ Наковъ.

въстание въ Македония бѣ проиграно въ материално отношение. То не донесе никаква реална полза и съ нищо не подобри жестоката участь на македонския робъ. Напротивъ, турската власть взе найенергични мѣрки за сломяване и разоряване на българския елементъ въ предѣлитѣ на своята държава.

Ала за всички ония, които познаваха по-отблизо духа на народа преди и после въстанието, не можеше да има никакъвъ споръ, че въ морално отношение това революционно движение допринесе доста много. Хвърленията революционенъ жарь срѣдъ непробудено спящата маса произведе своя ефектъ. Той подшушна на роба онова, което никакви султански реформи не можеха да му дадатъ. Народътъ премѣри силитѣ си и позна себе си. Това движение нѣма свой съперникъ по въздействието, което упражни върху робскатѣ умове и върху робскитѣ сърдца.

Падналитѣ за свободата юнаци по Пиринъ, Голакъ, Плачковица, Огражденъ и Бабуна възкре-

Македонскитѣ партизански отряди презъ време на голѣмата война

Задачата на партизанскитѣ отряди бѣше да се промъкватъ въ тила на противника, да събиратъ сведения за неговитѣ войскови части и тѣхнитѣ движения и скоро да донасятъ за всичко на армията, било въ време на похода, или въ време на застой. Въ своитѣ „действия" отрядитѣ често влизаха въ стълкновение съ противника и по нѣкога, споредъ случая, вземаха участие въ сраженията.

Като познати на мѣстноститѣ и на населението, лесно вземаха сведения или направо отъ селянитѣ, или чрезъ предварително опредѣлени лица, като изкустно се укриваха, туряха засади на противни патраули или залавяха единични войници. Въ време на позиционната война се промъкваха между теловетѣ, постоветѣ и даже между бивуацитѣ и заставитѣ, въ каквито случаи често изпадаха или въ опасно, или въ смѣшно, или пъкъ въ безизходно положение. У които не липсваше смѣлость, отиваха задъ артилерийскитѣ позиции на противника, за да узнаятъ разположението на батареитѣ.

На 29 ноември 1915 г. нашата армия стигна на гръцката граница при Мая-Дагъ и тамъ настжплението спрѣ. Англо-френцитѣ се оттеглиха къмъ Солунъ, но като видѣха, че нашитѣ не минаватъ границата, почнаха да се повръщатъ и наново да влизатъ въ контактъ съ нашитѣ предни постове.

Моятъ партизански отрядъ („Сжботско"), състоящъ се отъ 20 души, почти всички родомъ отъ Енидже-Вардарско и Мъгленско, получи наредба да се установи на западъ отъ Гевгели на бивуакъ

Македонскиятъ партизански отрядъ на Иванъ Караджовъ на бивуакъ въ село Хума, Гевгелийско, презъ време на голѣмата война.

въ с. Хума. Тукъ наскоро добѣгаха отъ гръцка територия и се присъединиха къмъ насъ още десетина души, които бѣха отъ разни села на Енидже-Вардарско и Воденско и които досега бѣха нелегални тамъ. Районътъ на нашето разузнаване бѣше западно отъ Вардара до Воденъ и с. Сборско. Въ тоя районъ има доста компактно влашко население, заседнало отдавна въ планинскитѣ мѣстности и образувало села като Лубница, Купа, Ошани, Ливади, Лугунци, Бериславци и други. Тия села взимаха живо участие въ Организацията и носѣха всичката тегоба и всички права въ борбата. Мнозина селяни отъ тия села бѣха загинали въ боевете, въ тюрмитѣ, или въ заточението. Тия села бѣха въ района и базата на известния войвода Иванчо Карасулията († юлий 1905 г.).

Боевиятъ участъкъ отъ Мала-Рупа, Яребица, Гашетъ, Гевгели до Вардара бѣ заетъ отъ 5-а Дунавска дивизия, а нашиятъ отрядъ се намираше въ района на 5-я Дунавски полкъ. Къмъ пролѣтьта

сиха въ народа борческия духъ, който е билъ и ще бжде всѣкога безсмъртенъ. На това движение сжрожба всички ония идеални и самоотвержени борци, които въ последствие ние срѣщаме срѣдъ народа и по македонскитѣ бранни полета да будятъ народната съвѣсть и да сѣятъ съзнание и жажда за борба. А знайно е, че робътъ е по-страшенъ отъ звѣроветѣ, когато той въстане и на ножъ скове своитѣ окови!

на 1916 г. нашиятъ южен фронтъ доби една много чудновата обстановка: предъ нашитѣ позиции стоеха гръцкитѣ погранични постове и „пазѣха“ границата, а въ тила имъ, на гръцка територия, се развръщаха нашитѣ противници. Никой стратегъ не можеше да обясни тоя куриозъ — гърцитѣ пазѣха границитѣ на Елада между двата фронта . . . Между цѣлото офицерство и „комититѣ“ презъ всичкото време царуваше голѣма задушевность и респектъ. Мнозина отъ младитѣ офицери изказваха желание да прескачатъ границата съ групитѣ отъ нашия партизански отрядъ. Нѣкои наистина правѣха това

Македонски партизански отряди презъ голѣмата война на съвещателна сбирка. Всрѣдъ участвующитѣ въ сбирката сж Тодоръ Александровъ, Кольо Лефтеровъ, Славчо Пирчевъ и други.

и като се връщаха отъ такава смѣла и далечна рекогнисцировка, представляваха голѣмо любопитство за своитѣ другари офицери. Нѣкои пъкъ войници се укриваха отъ началството и за кратко време взимаха участие въ набѣгитѣ на партизанския отрядъ. Така напримѣръ, единъ пѫть, когато нашиятъ отрядъ тръгна къмъ голѣмото село Нѫте, заето още отъ гръцки власти, но въ което влизаха и излизаха френски разѣзди, съ голѣми молби единъ отъ войницитѣ на 5-я полкъ успѣ да се присъедини къмъ насъ. Наближихме крадешкомъ селото, но поради комитското ни облекло (безъ което пъкъ не можехме да проникваме надалече вѫтре), не смѣехме и не биваше да влѣземъ въ селото. Войникътъ, Пенчо, измисли и предложи единъ „официаленъ“ модусъ: да отиде самъ той въ селото, да узнае що има и, ако му се удаде, да докара нѣкой гръцки жандаръ. Съгласихме се да го жертвуваме. Пенчо тури ножа на манлихерата, налегна накриво фурашката, бързо тръгна и следъ 3—4 минути блѣскавиятъ ножъ се изгуби въ сѣнкитѣ къмъ селото. Чудѣхъ се този пѫть, каква ли каша ще забъркаме (гърцитѣ бѣха „неутрални“). За всѣки случай ние наближихме още малко къмъ селото, раздѣлихме се на три групи и турихме засади около разни зидища и между. Не се минаха десетина минути и ножътъ на Пенчо пакъ свѣтна: отъ селото се зададе група отъ 6 души въоржжени хора — гръцки войници и жандари, плюсъ единъ подофицеръ. Пенчо караше гърцитѣ при „германския офицеръ“. Щомъ попаднаха въ нашата засада, едно внезапно „долу оржжието“ (на гръцки и после на български) ги вцепени и тѣ сложиха пушкитѣ. Старшията имъ носѣше бастунъ — и него го остави на земята. Пенчо бързо схвана нашата маневра — и той сжщо сложи манлихерата на тревата. Следъ като ги държахме 24 часа въ „неутралната (мъртва) зона“ и направихме нуждитѣ разпити, освободихме ги и тѣ съ голѣма радость си отидоха, като ни съобщиха даже, че кореспонденцията, която се водила между единъ германски князъ отъ нашия фронтъ и гръцката кралица, минавала чрезъ тѣхъ. Наистина, имаше по едно време такъвъ князъ въ Хума. Вечерьта, обаче, двама отъ тѣхъ, безъ да

се върнатъ въ Нжте, отишли и се предали на нашитѣ постове къмъ Мала-Рупа. Случката причини голѣми неприятности на бригадния командиръ, полковникъ Вазовъ, докато се обясни съ гърцитѣ. Пенчо заблаговременно се намѣри въ ротата си, дето разправяше за своето „комитско“ патрулиране въ „дълбока посока“.

Другъ пжть командирътъ на една рота, по собствено желание, снабденъ съ всички комитски принадлежности, плюсъ една телефонна слушалка, съ една 5-членна група отъ отряда, замина презъ гръцката „граница“ тайно, разбира се. Следъ петь дена групата се върна. Ротниятъ съ голѣмъ интересъ разказваше за своитѣ разузнавания въ тила на противника. Между другитѣ приключения ималъ и това, че една сутринь групата осъмнала въ единъ шумакъ, надъ който сжщо осъмналъ и единъ френски часови. „Цѣлъ денъ го гледахме, какъ чете вестникъ и *стражи*“, разказваше капитанътъ.

По едно време офицеритѣ отъ наблюдателния постъ „Китка“, северо-западно надъ с. Лубница, наблюдавайки далечната планина Паякъ, виждали съ артилерийската тржба, че почти всѣка сутринь въ северо-източнитѣ склонове на Паякъ (върхъ Гандачъ) се мѣркали около 20 кавалеристи и пакъ изчезвали. Показа ми чрезъ тржбата самото мѣсто и отличителнитѣ му предмети, около които разѣздитѣ се явявали. Разговорихме се съ другаритѣ и решихме да вървимъ натамъ.

Между указаното мѣсто на разѣздитѣ и нашитѣ позиции разстоянието бѣ много голѣмо, защото има дълбоки и мжчнопроходими долове. Освенъ това имаше гръцки гранични постове и то засилени, отъ които се опасявахме.

На 20 май 1916 г., въ $7\frac{1}{2}$ часа вечерьта, въ съставъ 20 души, отрядътъ се отдѣли отъ нашитѣ секретни постове. Всичката мжчнотия за насъ бѣха гръцкитѣ постове, които като че ли нѣмаха друга задача, освенъ да прѣчатъ на насъ и да охраняватъ движението на нашия противникъ. За да не ни усѣтятъ или разбератъ, ние трѣбваше да вървимъ безъ всѣка пжтека, по най-непристжпни мѣста, безъ всѣкакъвъ шумъ и диря и, главно, въ тъмно — безъ месечина. Електрическитѣ ни ламбички бѣха спасителни, когато загазвахме. Ако гърцитѣ ни усѣтѣха, задачата ни се осуетяваше и положението ни ставаше рисковано. Следъ осемь часовъ ходъ и почивка презъ най-дяволскп карпи и капини, около 4 часа сутриньта пристигнахме на визираното мѣсто, повидимому благополучно, неподушени отъ никого.

Езерото Аджи-гьолъ въ Кукушко.

Огледахме набързо фаталното мѣсто, което трѣбваше да туримъ въ засада и да чакаме душманитѣ. Върху единъ зеленъ ридъ, дължъ около 500 метра, бѣха наредени четири-петь, отдѣлени една отъ друга и обраснали съ букови храсти, чуки и малки грамади камъни. Разбихме се на групи отъ по 3—5 човѣка и въ букитѣ на всѣка чука се загнѣзди по една група. Цѣлото разположение бѣше таково, щото кавалериститѣ непремѣнно ще го обхождатъ, за да наблюдаватъ и, безъ да искатъ, ще ни заобиколятъ, не знаяйки, че ние сме въ шумкитѣ. И ако се откриемъ въ моментъ на обиколени, положението ни бѣше опасно. Заради туй пратихме една група отъ трима да заеме една далечна, извънъ засадата, позиция, та въ случай на нужда, тя да ни деблокира.

Зората проблесна вече и ние крайно уморени и макаръ въ рисковано положение всички моментално

заспахме, даже и часовитѣ. Бѣхме повечето съ мокри нозе, защото презъ нощьта газихме рѣката надъ с. Купа.

Скоро слънцето блесна надъ Перина, майското утро бѣше очарователно. Току-що развилата се букова гора бѣ нашето прикритие. Обърнахъ се да разгледамъ откждe сме дошли нощесъ и на кждe може да се отстжпи денски: далечъ въ лѣво задъ насъ се издигаха величественитѣ и страшни наши позиции — „Яребица“ и „Китка“, а въ дѣсно и низко къмъ Гевгели — Мая-Дагъ, заетъ вече отъ френцитѣ. Около нашитѣ „позиции“ сега се откриха зелени поляни и ниви, засѣти съ овесъ. Въ тая райска природа ние, 20-тѣ души, нищо не желаехме, освенъ да поспимъ, стоплени отъ пролѣтното слънце.

Около 8 часа изведнъжъ долетѣ надъ насъ и много низко аеропланъ. Познахме, че е французски и не мръднахме. Направи нѣколко кржгове надъ нашия ридъ и изчезна на югъ. Допуснахъ, че разглежда мѣстностьта, кждето следъ него, вѣроятно, ще дойдатъ кавалериститѣ. Ние спѣхме мъртвешки. Не се мина и половинъ часъ и въ крайната наша дѣсна застава изтрещѣ манлихера и се нададе силенъ викъ. Наскачахме и ние въ срѣдната позиция и полусънни бързо се спохватихме да правимъ заслони съ едри камъни, каквито ги имахме въ изобилие. Пропука се и въ лѣвитѣ засади, предъ които се отърколи единъ бѣлъ конь, съ кавалериста заедно. Загърмѣха и завиликаха всичкитѣ засади. Върху нашата позиция връхлетѣ единъ хубавъ конь съ всичкитѣ принадлежности на конника и съ разпуснати юзди. Заловихме го и го увлекохме въ букитѣ задъ насъ. Крайната наша дѣсна засада, откждeто най-малко очаквахме нѣщо, бѣ първа сюрпризирана, поради което часовиятъ не издържа приближаването на кавалериста, за да бжде заловенъ живъ, и го застреляли. Падналиятъ е самия началникъ на разѣзда, а коньтъ му е този, що добѣга на нашата срѣдна позиция, дето го хванахме.

Сражението трая малко време, защото остина-

Отдѣление отъ македонския партизански отрядъ на Кольо Лефтеровъ презъ време на голѣмата война, подъ командата на Ташко Костовъ-Салашки, родомъ отъ Леринското село Върбени (Екши-Су).

литѣ кавалеристи се пръснаха назадъ и се изкриха въ гжстата гора. Ние сме безъ жертви.

Бързо се прибрахме за отстжпление. Сега бѣше по-страшно, защото е дене и гърцитѣ сигурно ще се приготвятъ и ще ни турятъ засада по линията. Тръгнахме обратно и следъ 2 часа наближихме „границата“. Решихме да си пробиваме открито пжть презъ гръцкитѣ постове и пуснахме патрули напредъ. За щастие, гърцитѣ, не разбрахме защо, не ни посрещнаха, за което впоследствие и ние държахме смѣтка и не имъ правѣхме пакости, докато късно дигнаха границата си, като оставиха френцитѣ и сърбитѣ на нея.

Вечерьта пристигнахме на нашия фронтъ. Както се видѣ отъ заловенитѣ вещи, убитиятъ началникъ на разѣзда бѣ Jacques Lafranchir, а полкътъ, къмъ който принадлежеше, бѣ 8-я Африкански (8 chasseurs d'Afrique) кавалерийски полкъ. Отъ писмата,

Войводата Кара-Ташо (Атанасъ Брадата)

(Споменъ)

Презъ пролѣтьта на 1901 година, Диме Берберчето — единъ кристаленъ хубавецъ-революционеръ, ме намѣри въ бирарията на Щърбана и ми пошепна:

— Въ хотела „Батембергъ“ те чакатъ; веднага да отидешъ.

Неплатилъ бирата си, въ сѫщия моментъ станахъ, прекосихъ улицата „Мария Луиза“ и насреща влѣзохъ въ хотелъ „Батембергъ“, гдето живѣеше,

Войводитѣ: Кара Ташо (Атанасъ Брадата) — въ лѣво и Григоръ Цоцевъ — въ дѣсно

когато пребиваваше въ България, Гоце Дѣлчевъ.

Влѣзохъ въ стаята му. Тамъ сварихъ него, Гьорче Петровъ, Борисъ Сарафовъ и Димитъръ Стефановъ.

Още съ влизането ми, Гьорче Петровъ се обърна къмъ мене:

— Ти, Сандре, си назначенъ отъ Централния комитетъ за *войвода* въ Одринско. Нашето ходатайство бѣше да отидешъ въ Дойранско, тъй като този районъ е овдовялъ, но предъ видъ на това, че Одринско, на западъ отъ Марица, е много слабо организирано, даже и никакъ, ти ще заминешъ тамъ. Избери си другари и... хайде!

Димитъръ Стефановъ ми каза:

— Най-напредъ ще организирашъ пограничнитѣ пунктове, гдето ще складираме оржжие.

Борисъ ми каза:

— На пунктовитѣ началници ще се плаща по 30 лева месечно.

А Гоце добави:

— На четницитѣ, когато сѫ въ България, ще имъ се плаща тоже по 30 лева месечно, а когато сѫ вжтре — нищо!

На войводата заплатата не се опредѣли. *Значи — нищо!*

Опредѣли ми се районъ: Одринска, Мустафа-Пашанска, Ортакьойска, Димотишка, Деде-Агачка и Гюмюлджинска кази и ще бжда подъ прѣкото подчинение на одринския окржженъ комитетъ, като не ми се отнема правото да се сношавамъ и направо съ представителитѣ на Централния комитетъ. Такива тогава бѣха: Гоце Дѣлчевъ, Гьорче Петровъ и Димитъръ Стефановъ (последниятъ е живъ и сега е адвокатъ въ Бургазъ).

Презъ това време азъ току-що бѣхъ избѣгалъ отъ Цариградъ, за който подвигъ ще разкажа други пжть, и това *„назначение“* ми се стори като висше повишение, макаръ че въ душата си изпитахъ едно малко огорчение, че не ме пращатъ въ Македония, гдето имаше повече кипежъ, гдето революционнитѣ борби бѣха повече накипяли и имаше по-голѣмъ просторъ за дейность на една млада революционна душа.

Това мое настроение хитриятъ Гьорче, като че го схвана, та съ блага усмивка ми каза:

— И въ Македония, и въ Одринско се ще се боримъ противъ Султанъ Хамидъ. Недей прави разлика, Сандре! Въ Одринско боротата е по-мжчна, затова пъкъ ще бжде по-сладка.

А Борисъ ме потупа по рамото:

— Хайде, заминавашъ да се похарчишъ... Кжде — не е важно.

Гоце ми рече:

— Утре ще ти дамъ единъ четникъ, когото ще видишъ каква сила представлява... Той не е отъ Одринско... Но кждето го пратимъ... (и Гоце махна съ ржка — искаше да каже: чудеса върши).

Димитъръ Стефановъ ме гледаше умилително, като че ме съжеляваше.

И така, азъ излѣзохъ отъ стаята на Гоце Дѣлчевъ въ чинъ войвода и право отидохъ пакъ въ бирарията на Щърбана, гдето намѣрихъ Яне Сандански, Христо Чернопѣевъ, Апостолъ Енидже-Вардарски, Сава Михаиловъ и много други стари войводи, на които съобщихъ новината, че съмъ вече *тъхенъ колега,* въ честь на което изпихме до стотинка последнитѣ мои *петь* лева . . . . . .

. . . . . .

На другия день ме намѣри Гоце въ кафене „Македония“ и ми представи единъ едъръ и красивъ мжжъ, съ разкошна черна брада, облеченъ въ джамаданъ — съ тежъкъ сребъренъ кордонъ, подвиженъ, младъ и ми рече:

които намѣрихме въ каската на убития, се виждаше, че е родомъ отъ гр. Константинъ въ Алжиръ. Между другото, невѣстата му го питаше: „истина ли е, че българитѣ сѫ свирепи и че сѫ на 50 метра отъ васъ?“, като сѫщевременно го съветваше да не прави „опасни рекогнисцировки“. Искахме да й пратимъ всички негови вещи, но не ни текнуваше какъ. Чрезъ нѣкой нашъ човѣкъ вжтре не смѣехме, защото френскитѣ войници, кой знае защо, ни мислѣха за звѣрове. Когато залавяхме нѣкои отъ тѣхъ, тѣ изпадаха въ едно психологическо изтжпление и се чудѣха, че не ги колимъ. **Иванъ Караджовъ.**

— Този нашъ другарь се казва Атанасъ. Той е отъ с. Острово. Предавамъ ти го като най-вѣренъ другарь. Той ще ти бѫде дѣсната ржка. Ще работите въ пълно съгласие.

— Атанасе — обърна се Гоце къмъ него — Сандето ще ти бѫде войвода. Ще го слушашъ и ще изпълнявашъ заповѣдитѣ му безъ разсѫждения. Ти не го гледай, че е така слабичъкъ. Той е огънь — похвали ме Гоце.

Атанасъ ме гледаше съ благоговение и смиреность . . .

Ахъ, хубави, златни отлетяли времена! . . .

. . . . . .

Моята чета бѣше сформирована отъ *осемь* души и първи пѫть влѣзохме въ Мустафа-Пашанската каза въ с. Левка. Край селото ни посрещнаха нѣколцина селяни, начело съ дѣдо Милушъ. Той ни заведе въ кѫщата си и тамъ пренощувахме. На другата вечерь минахме въ кѫщата на Скульо, който бѣше опредѣленъ да ни отведе въ с. Кара-Хадъръ.

Презъ тия първи дни азъ виждахъ, че моятъ Атанасъ нѣщо негодуваше, нѣщо го мѫчеше.

Като лежахме презъ деня въ кѫщата на Скульо, азъ го попитахъ:

— Какво пъшкашъ, Атанасе?

— Пъшкамъ, защото не виждашъ какво става...

— Какво става?

— Нали виждашъ? Всички, които дохождатъ при насъ, къмъ мене се обръщатъ и ми казватъ „войводо“, на мене цѣлуватъ ржка, а на тебе гръбъ обръщатъ . . .

— Нищо отъ това! Ти си каяфетлия, хората мислятъ, че ти си войводата и нека мислятъ . . .

— Не е така! — друснато отговори той. Ти си мой войвода и всички трѣбва да знаятъ кой е войводата! . . .

И оттогава, той бѣше научилъ четницитѣ, когато говорѣхъ седешкомъ предъ селянитѣ, тѣ всички стояха прави и съ това внасяха въ душитѣ на съзаклятницитѣ едно тържество и респектъ къмъ революционната организация . . .

Второто село, въ което отидохме, бѣше *Кара-Хадъръ*. То е едно малко селце, недалече повече отъ 6—7 километри отъ Мустафа-Паша, гдето квартируваше повече отъ *дванадесеть хилядна* армия. Тржбитѣ и нощнитѣ сигнали на тая армия ние чувахме. Ние рушехме турската империя подъ носа на тоя многоброенъ въоржженъ турски народъ . . .

Бѣхме въ кѫщата на Русьо. Атанасъ се обърна къмъ хазяйна:

— Кажи на попа да дойде при насъ.

— Ей сега, войводо.

— Не съмъ азъ войвода! — гнѣвно се провикна той. — Ето войводата! — и той посочи къмъ мене.

Разтреперанятъ селянинъ излѣзе.

Това бѣше къмъ икиндия.

На мръкване попътъ дойде и се опита да цѣлува ржката на този представителенъ мѫжъ.

Той пакъ махна съ ржка:

— Не съмъ азъ войвода! Но сега, дѣдо попе, ще направимъ следното: по *ецията* време ще забиешъ камбаната. Ще съберешъ цѣлото село въ черква. Мало и голѣмо тамъ ще положатъ клетва.

— Слушамъ! — свитъ отговори попътъ и излѣзе отъ кѫщи.

Другъ единъ мой много храбъръ четникъ, Георги Касапина, се обърна къмъ Кара-Ташо:

— Какво ще правиме, Атанасе?

— Великдень! . .

И наистина, тая памятна вечерь никогажъ не ще забравя презъ живота си: навънъ камбаната бие, народътъ се трупа въ черквата, попътъ облеченъ въ великденски одежди, четницитѣ ми, въоржжени до зѫби, стоятъ предъ царскитѣ двери, азъ отъ владишкия тронъ държа речь, следъ която свещеникътъ високо произнася революционната клетва и народътъ още по-високо я повтаря.

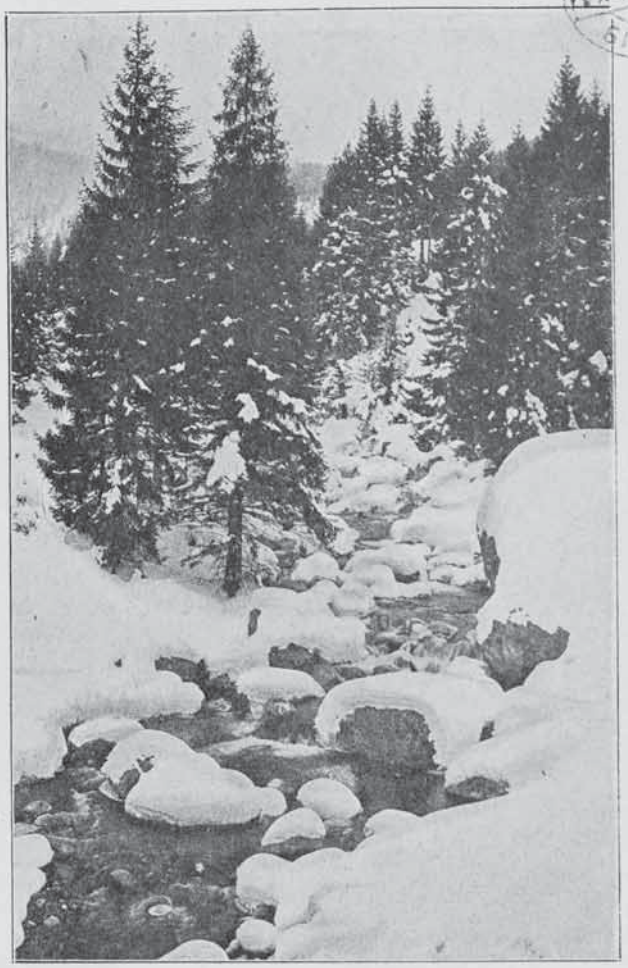

Зименъ пейзажъ отъ Мориовскитѣ борови гори.

Навънъ камбаната бие, а дванадесеть хилядната армия на Султанъ Хамидъ спи дълбокъ сънь, на 6—7 километри отъ насъ . . .

Боже! Боже! . . .

. . . . . .

На друго мѣсто съмъ далъ подробно описание, какво участие е взелъ Кара-Ташо при *първия атентатъ* — на желѣзнопѫтния мостъ при с. Черменъ на 17 мартъ (ст. ст.) 1903 година. Тамъ той се биеше като лъвъ, за да прогони поста отъ 32 души аскери и подържаше непрекжснато огъня, докато азъ подпаля фитиля и да дадеме първия динамитенъ гърмежъ — **сигнала на революцията . .**

Цѣли три години той бродѝ Одринско и до днесъ нашитѣ акрани го помнятъ подъ името Атанасъ Брадата.

Следъ революцията се раздѣлихме. Той замина въ Македония като воденски войвода.

И тамъ падна отъ засада отъ куршумитѣ на подлитѣ гръцки андарти. **Александъръ Кипровъ.**

Попъ Германъ

Смиренъ Божи служитель, скроменъ работникъ на Организацията, отруденъ отъ житейскитѣ грижи, той живѣеше въ родното си село Черешница и не даваше и най-малкото съмнение, че подъ изтритото му расо се крие духъ на голѣмъ родолюбецъ и самоотверженъ ратникъ на свободата.

Кжщата на попъ Германъ приличаше на теке, кждето всѣки организационенъ членъ, въ всѣко време, можеше да намѣри подслонъ.

Той бѣше фанатикъ християнинъ, но туй не му прѣчеше, споредъ случая, да кръстосва меча съ кръста.

Дойде Илиндень. Темерутиятъ и смиренъ попъ Германъ се преобрази. Вмѣсто да се приюти къмъ църквата и да чете заупокойки за тѣзи, които умираха за свободата, той отиде заедно съ своитѣ съселяни да се бори съ врага. Той скжса съ църквата. Вмѣсто расо, одежди и кръстъ, той надѣна въстанишка форма, нарами пушка и поведе свойтѣ братя въ неравната борба.

Попъ Германъ е единъ отъ последнитѣ, които сложиха оржжие и вмѣсто да напусне костурско и да търси спасение задъ граница, той предпочете затвора, кждето сподѣляше участьта на много свои бойни другари.

Попъ Германъ умрѣ съ пълна вѣра въ скорошното освобождение на Македония, безъ да дочака рухването на всички надежди.

Името на попъ Германъ вѣчно ще се носи изъ борческо Костурско и ще окриля младитѣ борци.

Кузо попъ Диновъ

Роденъ въ с. Българска Блаца — Костурско, следъ като завърши срѣдното си образование въ гръцка гимназия, стана български учитель и членъ-терористъ на Организацията. Въстанието прѣкара въ Костурско, следъ което се прибра въ България.

Когато презъ 1905 година започнаха въ Костурско ужаснитѣ борби съ турци и гърци, Кузо пакъ се яви въ своя роденъ край.

Интелигентенъ, смѣлъ, надаренъ съ херкулесова сила, отлично владѣющъ гръцки езикъ, той смѣло поведе неравната борба и срещу турци, и срещу гърци, особено следъ като можа да открие шифъра на последнитѣ. Облеченъ въ гръцка мантия, съ имена на разнитѣ гръцки капитани, той можа да влѣзне въ контактъ съ много приятели на гръцкитѣ андарти и да ги уничтожи.

На 17 ноември 1907 година, заграденъ отъ аскеръ въ с. Черешница, за да не падне живъ въ ржцетѣ на турцитѣ, той тури самъ край на своя животъ.

Милъ човѣкъ бѣше Кузо. Народътъ, самиятъ народъ тамъ, си го обичаше. Той го възпѣ. Днесъ, когато костурчани, кждето и да сж тѣ, чуятъ пѣсеньта:

„Шо чудо стана въ Костурска каза,
Въ Костурска каза село Прѣкопана..."

въ въображението имъ възкръсва величавата фигура на Кузо, водяща бой съ андартитѣ.

РУСЕНСКА ... БИБЛИОТЕ...

Страници отъ миналото

Срещата съ Даме Груевъ. Срещата съ четата на Йорданъ Спасовъ. Влизане въ връзка съ Тодоръ Александровъ. Обискитѣ въ с. Нѣманица. Минаването на Вардаръ.

Гореща юлска нощь. Небосклонътъ е изпъстренъ съ милиони звезди, които блещукатъ и ориентиратъ нощнитѣ бродници. Къмъ полунощь, тъмни облаци покриха небосвода и настжпи гжстъ, непроницаемъ мракъ. Заромоля ситенъ дъждецъ, последва по-силенъ, следъ което изведнъжъ свѣтна и силенъ гръмъ оглуши гората. Четницитѣ, препъвайки се въ паднали пънове и прегазвайки буйнитѣ балкански ручеи, следятъ стжпкитѣ на опитния куриеръ, който водѣше четата съ бавни, но сигурни стжпки изъ гората. На една малка полянка се зачу сигналъ и всѣки се закова на мѣстото си. Следъ мигъ предъ войводата се изправи куриеръ и съобщи, че, по нареждане на горското тѣло, четата ще нощува тукъ. Рече и изчезна. Всички седнаха да си отпочинатъ и изпушатъ по една цигара. Изъ букацитѣ се показа силуетътъ на човѣкъ облеченъ въ сива гуна, съ внушителна брада, последванъ отъ другарь, вървящъ на десетина крачки.

— Дяконе, днесъ съ момчетата ще ни бждете гости — чу се мощниятъ гласъ на Даме Груевъ, произнесенъ на миячки диалектъ.

— Не очаквахъ да ви срещна тукъ — отговори Дяконъ Евстатий.

— Ето и Чучката е тука.

Следъ цѣлувки и прегръщания войводитѣ въ най-весело настроение съобщиха, че тукъ ще се денува. Веднага се поставиха часови, а останалитѣ се прислониха между букитѣ да отпочинатъ. Изморенитѣ четници се търкалятъ и въ полусънно съ-

Четата на Кратовския войвода Йорданъ Спасовъ.

стояние търсятъ сгодно мѣсто да сложатъ глава и поспятъ.

Въ бивуака всичко е тихо. Часовитѣ бодро крачатъ и охраняватъ почиващитѣ си другари. Пѣтлитѣ отъ Кнеженскитѣ колиби пропѣха, повториха и потретиха, но въ подножието на една старинна бука разговорътъ все още тихо продължава, понѣкога повишаванъ отъ громкия гласъ на Даме. Зората се сипва, но разговорътъ още не стихва . . . Зачува се наблизо разговоръ между колибари. Даме подскача като сърна и наостря уши, повръща се обратно къмъ групата и заканително съ пръстъ извиква: „Не е време за спане . . . иди провѣри, дошълъ ли е човѣкъ отъ Овчеполията съ писмо отъ Тодора. Брей, Ефреме, не губи време... зеръ четата довечера трѣбва да е на пжть“.

Чучковъ грабна карабината и, говорейки мимически, смѣешкомъ тръгна. Даме набързо се разшета изъ гората, повърна се обратно и отведе четата всрѣдъ група гжсти букаци, между които

слънце не надничаше и съ веселъ тонъ извика: „Лѣгайте пилци да се наспите“.

Наскоро се зачу гласътъ на Чучкова. Всички отправятъ погледъ и го очакватъ да се зададе, а той прескочи група отсѣчени трупи и подаде нѣколко писма. Даме бързо отваря писмата, чете ги съ напрегнато внимание и по лицето му се очърта благодушна усмивка.

— Казахъ ли азъ, че младото даскалче Александровъ бързо ще уреди каналъ; ето на, той пише, че ще причака четата въ чифлика П. и, макаръ да е плъзналъ аскеръ изъ Овчеполията, ще ѝ даде каналъ и осигури преминаването на Вардара; това ме много радва... Така е то, щомъ начело на движението застанатъ млади и интелигентни сили. Развигоровъ го много цени и, наистина, Тодоръ обещава да стане единъ добъръ ржководитель... Така че преминаването на Вардара е осигурено... И другитѣ две писма сж благоприятни... Ето и домакинътъ иде, натоваренъ съ що далъ Господъ... хайде, млади момчета, да закусимъ, докато е време, па после ще видимъ какво ще ни донесе деньтъ.

Следъ обѣдъ разговорътъ се пренесе за минали времена. Даме, силно развълнуванъ, заговори за епичната борба край Смилево по време на въстанието. Разправи, какъ той и Георги Сугаревъ дали заповѣдь да се разстрелятъ нѣколцина малодушни въстаници, които водѣли агитация за предаване на неприятеля и какъ това сторили съ болка на душа, но нѣмало какъ... за назидание трѣбвало водителтъ на малодушнитѣ да се пожертвува за примѣръ, защото свободата иска жертви. Мощното слово на апостола излизаше отъ дъното на любвеобилната му душа и като че ли се преобразяваше на дълги нажежени гвоздеи, които се забиваха въ челата на младежитѣ и ги приковаваха по грамаднитѣ буки. Всички слушатъ беседата съ гордото съзнание, че и тѣ, може би, ще иматъ щастието да пожертвуватъ своя животъ за лелѣяната свобода. И наистина, апостолътъ вдъхна силна вѣра и потикъ на тия малчугани да станатъ смѣли борци въ Прѣспата.

Четата на Велешкия войвода подпоручикъ Панчо Константиновъ.

Следъ заникъ, четата, ободрена и изпратена отъ Даме и Ефремъ, тръгна къмъ назначението си, отнисайки съ себе си и часть отъ гордия духъ на Даме.

* * *

Потери бѣха плъзнали изъ балкана да следятъ движението на четитѣ и почти всички по-важни пунктове бѣха заети, но планинцитѣ отъ Кратовскитѣ колиби бѣха на своя постъ. Смѣлостьта и опитностьта на организационнитѣ куриери, презъ тридневното скитане изъ балканскитѣ канари, не даде възможность на неприятеля ди ни узнае дирята. Денувайки изъ гората, спокойно наблюдавахме движението на потерата и, щомъ тя тръгне къмъ нашето скривалище, ние по потайни пѫтища се отзовавахме на нейния предишенъ бивуакъ, безъ да може тя да узнае играта.

Въ разгара на тия игри, пристигна Кратовскиятъ войвода Йорданъ Спасовъ съ четата си и заедно отидохме въ гората при Лесновския монастиръ. Срещата между двѣтѣ чети бѣ извънредно задушевна. По обѣдъ Йорданъ се разпореди и се донесе храна въ изобилие. Изгладняли бѣхме въ тридневно скитане, та се надпреварвахме по-бързо да напълнимъ стомаситѣ си. Следъ като четницитѣ възстановиха силитѣ си и поставиха постове, едни се обтегнаха да се наспятъ, а други се отдадоха на пѣсни.

Едва що бѣхъ заспалъ, събуди ме единъ отъ четницитѣ на Йорданъ и ми съобщи да отида при последния. Въ една полянка бѣше седналъ Йорданъ съ трима четници и любезно ми заговори:

— Ти ще отивашъ въ Битолско, ще минавашъ Вардара, па може и да те пребиятъ! Я остани тукъ, стани ми секретарь, па щомъ ти домѫчнѣе, ще те пратя на почивка. Що се мислишъ? Не ти трѣбва Битолско, а остани тука. Като баща ще те гледамъ.

— Азъ тръгвамъ за Битолско съ близки другари и не мога да се раздѣля отъ тѣхъ. Прощавай, благодаря за грижата, но немога да остана, бай Йордане.

— Но азъ ще те прехвърля прѣку границата, па като замине вашата чета, ще си дойдешъ при насъ.

— До виждане, бай Йордане, това не мога да сторя.

— Искахъ добро да ти направя, но не ме разбирашъ. Тогава всичко да си остане между насъ и никому не казвай за нашата среща.

— Давамъ ти честна дума.

Така се раздѣлихме съ Йордана.

Презъ деня пристигна отъ Злетово Славчо Абазовъ, който съобщи, че Александровъ получилъ писмото на Даме и ще ни чака въ означения чифликъ. Това ни много зарадва и съ радость очаквахме нощния походъ. Привечерь Абазовъ си отиде, пожелавайки ни добъръ пѫть. Пристигнаха чаканитѣ куриери и съобщиха, че сѫ готови за пѫтуване. Четата се строи и разчете. Указа се, че липсва Петъръ Станевъ. Всички мълчаливо дигаха рамене. Мълчахъ и азъ, но веднага схванахъ, че Йорданъ е придумалъ Петъръ да остане въ неговата чета.

— Йордане, азъ забелязахъ днесъ, че ти води таенъ разговоръ съ единъ отъ моитѣ хора. Отъ погледа му схващамъ, че той е гузенъ. Тукъ има нѣкоя игра — отсѣчено заяви Дяконътъ.

— Викахъ го, та ми писа едно писмо — отговори Йорданъ.

— Вѣрно ли е? — запита Дяконътъ.

Застанахъ смутенъ и не намирахъ думи да заговоря.

— Схванахъ цѣлата игра, бай Йордане, и докато не ми доведешъ Петъръ, ще остана тукъ съ цѣлата си чета . . . кракътъ си нѣма да мръдна отъ Кратовско. Знаешъ добре устава на Организацията и ще отговаряшъ за разкола, който внасяшъ въ моята чета. Веднага изпрати хора да доведатъ Петърь, иначе не отговарямъ за последствията — нервно говорѣше Дяконътъ.

Обясненията на Йорданъ още повече усъмниха Дякона, който скочи и недвусмислено заяви на Йордана: „Никому не ще позволя да ми отнеме четникъ . . . веднага ми го повърни, иначе не ще ти позволя да мръднешъ оттукъ“.

— Ама азъ нищо не зная — смутолеви Йорданъ.

Съ погледъ внушихъ на Йордана бързо да повърне Петъръ и следъ малко двама четници доведоха отъ монастиря Петъръ, който, намирайки се въ особено положение, неможеше дума да продума.

— Другъ пѫть, бай Йордане, не си служи по тоя начинъ, защото, ако азъ ти простихъ, другъ нѣма да ти прости.

— Прощавай, Дяконе, втори пѫть такава глупость не ще извърша, стига ми тоя срамъ — заяви Йорданъ.

Прочутата черква въ гр. Банско съ камбанѣрията й.

Войводата обезоржжи Петра, обърна се къмъ мене и каза: „Вземи Петровата пушка да носишъ и втори пѫть честна дума да не давашъ“.

При такава тежка атмосфера се простихме съ кратовци и потеглихме на пѫть, газейки буйни планински потоци и изкачвайки стръмни сипеи.

* * *

Следъ две изнурителни нощни пѫтувания стигнахме въ чифлика Престришино и влѣзохме въ една кѫщурка, посрещнати отъ младежъ съ черна брада, строенъ като топола, който подаде ржката си на всички и се отрекомандува. Схванахме, че той е именно оня Тодоръ, за когото Даме бѣше далъ такива ласкави отзиви. Той ни съобщи за движението на потеритѣ и заяви, че докато сме въ Щипско и Овчеполията, да не се боимъ отъ изненади. Разсъмна се и предъ очитѣ ни се откри широко

поле. Денътъ премина въ приятни беседи, смущавани само отъ влизането и излизането на куриери, пристигащи отъ разни направления.

Съ настжпването на нощьта почнахме пжтуването изъ полето. Единъ отъ куриеритѣ, който бѣ излѣзълъ напредъ, се повърна и съобщи всѣки да легне и пази пълна тишина. Следъ малко четата тръгна съ бърза крачка, за да премине едно опасно мѣсто. Въ лѣво и дѣсно се забелязватъ овчари, които, пръснали своитѣ стада на паша, свирятъ на кавали. Четата се отби отъ пжтя и лазишкомъ се помжчи да избѣгне човѣшки погледъ, но пронизителенъ кучи лай прокобва тихата нощь и дузина овчарски кучета, стръвни като вълци, налетяватъ. Разкжсахме нѣколко хлѣба и имъ хвърлихме. Въ мигъ кавалитѣ спиратъ. Всички налягахме на земята, запазвайки най-голѣма тишина. Кучетата се върнаха обратно и четата съ бързи крачки пое друга посока. Наскоро стигнахме единъ отъ секретнитѣ постове на Нѣманичани. Отбихме се отъ пжтя, за да не попадне потерата по следитѣ ни и, следъ двучасови извивки презъ разни сухи дерета, едва призори влѣзохме въ селото. Изморенитѣ четници бързо налягаха и заспаха.

Следъ около единъ часъ пристигна селскиятъ ржководитель и съобщи на Александровъ, че потера заела изходнитѣ пунктове и ще прави обиски въ селото. Тодоръ, следъ малъкъ тихъ разговоръ съ ржководителя, се обърна къмъ насъ и ни съобщи, че нѣма никаква опасность. Въ това време се донесе храна. Макаръ и гладни като вълци, никой не искаше да се докосне до храната. Тодоръ и Дяконътъ седнаха до прозореца, отгдето по-лесно се наблюдаваше наоколо. Хладнокръвието на Тодора ободри четницитѣ, които се нахраниха съ охота. Тодоръ бързо се нахрани и пакъ почна да дава своитѣ нареждания.

Потерашитѣ наближиха на стотина крачки отъ нашата квартира, обаче, Тодоръ най-спокойно ни разправяше за много подобни безрезултатни обиски въ неговия районъ на действие. Това ни вдъхна респектъ и всички следѣхме съ голѣмъ интересъ неговитѣ обяснения.

— Ако потерата навлѣзе въ нашата квартира, следъ първия ударъ на кжде ще отстжпваме? — оживено запита Дяконътъ.

— Дотамъ нѣма да дойде работата. Тукъ имаме здрава организация. Хората работятъ по даденъ планъ и ще направятъ всичко възможно, за да не се узнае нашето присжтствие.

— Но ако това не имъ се удаде?

— Азъ имамъ пълна вѣра въ нашитѣ хора.

— Но при все това, ако аскеръть ни изненада?

— Всичко необходимо се направи за пълно реабилитиране на тоя важенъ организационенъ пунктъ.

Всички съ зинали уста наблюдаваме Тодора и се чудимъ на неговото спокойно разсжждение. Съ пушки въ ржце следѣхме обискитѣ, очаквайки да затрещятъ пушки огнебойки.

— Обискитѣ свършиха и потерата се изтегли — съобщи влѣзлиятъ въ стаята селски ржководитель.

Нито единъ мускулъ не трепна по лицето на Тодора.

— Нѣманичани бѣха готови съ своитѣ стотина пушки живъ турчинъ да не пропуснатъ, но благодарение че подведоха юзбашията, та работата не дойде до тамъ, каза Тодоръ, следъ като излѣзе ржководителътъ.

Пристигна куриеръ отъ къмъ Вардара и четата се приготви за пжть.

— Докато пжтувате изъ Овчеполията и прегазите Вардара, бждете спокойни. Куриеритѣ сж предани членове на Организацията и съ главитѣ си отговарятъ за канала — съ спокойна усмивка каза Тодоръ.

Сбогувахме се сърдечно съ Александрова, прегазихме Вардара, но дълго въ ушитѣ ни звучеха думитѣ му: „. . . тѣ съ главитѣ си отговарятъ за канала“, безъ да подозираме, че наскоро той ще поеме нишкитѣ на Организацията и, като нейнъ идеенъ вождъ, името му ще стане легенда на вѣковетѣ.

Стефанъ Аврамовъ.

Кукушкитѣ революционери: Гоце Думчевъ-Карчо отъ гр. Кукушъ (въ срѣдата), Дино Люляновъ-Джемото отъ гр. Кукушъ (въ дѣсно) и Трайко Шекерлийски отъ с. Стрезово, Кукушко (въ лѣво).

Въ миналата книга 3 (13) на Илюстрация Илиндень е помѣстена статията „Единъ окржженъ конгресъ на В. М. Р. О. въ 1906 година“, която, по едно недоразумение, е подписана съ псевдонима Иванъ Лешковъ.

Авторътъ на тая статия, Иванъ Караджовъ, иска да се знае, че тая статия е негова. Редакцията дава гласность на това негово искане.

ШЕЛЛЪ

Смазочни масла въ цѣлия свѣтъ.
Специални масла за всички цели.
Газйолъ, Бензинъ, Гаэъ.

Отнесете се за всички въпроси относно смазването къмъ нашето техническо отдѣление.

Изискайте посещението на единъ специалистъ инженеръ.

„БЪЛГАРСКИ ШЕЛЛЪ“

АКЦ. Д-ВО — СОФИЯ

ул. „Графъ Игнатиевъ“, № 4.

ФРАНКО-БЕЛГИЙСКА И БАЛКАНСКА БАНКА

АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО

Капиталъ 150.000.000.— лева напълно внесенъ

Основана съ участието на Banque Belge pour l'Etranger, Брюкселъ (филиала на Société Générale de Belgique); Banque de l'Union Parisienne, Парижъ; Wiener Bank-Verein, Виена; Oesterreichische Credit Anstalt für Handel und Gewerbe, Виена и Ungarische Allgemeine Credit-bank, Будапеща.

Централно седалище:

СОФИЯ.

Клонове: Варна, Видинъ, Дупница, Ломъ, Плѣвенъ, Русе и Хасково.

Афилиации: Пловдивска Банка, Пловдивъ; Българо-Белгийска Банка, Бургасъ; Северо-Българска Банка, Свищовъ.

ИЗВЪРШВА ВСѢКАКВИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ.

Телеграфически адресъ: ФРАНКОБЕЛЖ.

Притежава модерно инсталирано помещение съ касетки за съхраняване на ценности.

София — Печатница „Стопанско Развитие" — 1929